

Hapsedilme

2. Genel Rapor'dan Alıntı, 1992 de yayınlanmıştır

44. Öncelikle, CPT'nin bir cezaevini ziyaret ederken birçok konuyu ele alması gerektiği belirtilmelidir. CPT, tabii ki tutukluların görevli personel tarafından kötü muamele gördüğü yönündeki iddialara özellikle dikkat etmektedir. Ancak cezaevlerindeki tutukluluk şartlarının bütün boyutları CPT'nin görev alanına girmektedir. Kötü muamele çok farklı biçimlerde olabilir; bunların birçoğu bilerek yapılmayabilir ancak düzenlemelerle ilgili eksikliklerden veya yetersiz kaynaklardan dolayı ortaya çıkabilir. Bu nedenle bir tesisteki genel yaşam kalitesi, CPT açısından oldukça önemlidir. Söz konusu yaşam kalitesi, büyük ölçüde mahkumlara sunulan faaliyetlere ve mahkumlar ve personel arasındaki ilişkilerin genel durumuna dayanmaktadır.

45. CPT, bir tesisteki genel havayı dikkatle gözlemler. Mahkumlar ve personel arasında çatışmaya dayalı değil, yapıcı ilişkilerin kurulmasını desteklemek, herhangi bir cezaevi ortamının doğasında olan gerilimin azalmasını sağlar ve dolayısıyla şiddet olaylarının ve bunun sonucu kötü muamelenin ortaya çıkma olasılığını azaltır. Böyle bir yaklaşım, söz konusu tesisteki güvenliği azaltmaktansa tam tersi artırabilir.

46. Aşırı kalabalık, CPT'nin görev alanını doğrudan ilgilendiren bir konudur. Bir cezaevindeki bütün hizmetler ve faaliyetler, planlanandan daha çok kişinin olması durumunda olumsuz yönde etkilenecektir; söz konusu tesisteki genel yaşam kalitesi, belki de çok ciddi biçimde düşecektir. Ayrıca cezaevindeki veya cezaevinin bir bölümündeki aşırı kalabalıklaşma, fiziksel açıdan insanlık dışı veya aşağılayıcı düzeye gelebilir.

47. Tatminkar bir faaliyet programı (çalışma, eğitim, spor, vs.), mahkumların iyiliği açısından çok önemlidir. Bu durum ister hüküm giymiş, ister mahkemeye çıkmayı bekleyen kişilerin bulunduğu bütün kurumlar için geçerlidir. CPT, birçok tutukevindeki faaliyetlerin çok kısıtlı olduğunu gözlemlemiştir. Özellikle mahkumların sık sık değiştiği bu tür kurumlarda düzenli faaliyetlerin düzenlenmesini kolay bir mesele değildir. Açıkçası, hüküm giymiş mahkumların bulunduğu kurumlarda hedeflenen türden bireye yönelik programların geliştirilmesi söz konusu olamaz.

Ancak mahkumlar, içinde bulundukları hücredeki fiziksel şartlar ne kadar iyi olursa olsun, haftalar belki de aylar boyunca hücrelerinde kilitli biçimde çürümeye bırakılamazlar. CPT'ye göre tutukevlerindeki mahkumların günün makul bir kısmını (sekiz saat veya daha fazla) hücreleri dışında, belirli amacı olan ve değişen faaliyetler yaparak geçirmeleri hedeflenmelidir. Doğal olarak, hüküm giymiş mahkumların bulunduğu kurumlardaki programlar daha da uygun olmalıdır.

48. Açık havada egzersiz yapma konusunun üzerinde özellikle durulmalıdır. Mahkumların (tercihen genel bir faaliyet programının bir parçası olarak) her gün açık havada en az bir saat egzersiz yapabilmesi şartı, temel bir önlem olarak genel kabul görmüştür. CPT, **istisnasız bütün mahkumlara** (ceza olarak hücre hapsinde olanlar dahil) her gün açık havada egzersiz yapma imkanı verilmesi gerektiğine dikkat çekmektedir. Açık havada egzersiz yapılacak yerlerin makul büyüklükte ve mümkün olduğunca kötü hava şartlarında koruma sağlayacak biçimde olması gerektiği barizdir.

49. Uygun tuvalet imkanına rahat erişim ve iyi hijyen standartlarına uyum, insancıl bir ortamın temel unsurlarıdır.

CPT bu bağlamda, bazı ülkelerde mahkumların atıklarının hücrelerindeki kovalarda toplanması (ve bu kovaların belirli zamanlarda “dökülmesi”) uygulamasını beğenmediğini ifade etmek durumundadır. Ya hücrelerde (tercihen ayrı bir tuvalet bölmesinde) tuvalet olmalı ya da tuvaleti kullanması gereken mahkumların günün her saatinde (gece dahil) gecikme olmadan hücrelerinden çıkabilmesi sağlanmalıdır.

Ayrıca mahkumlar uygun duş veya banyo imkanlarına sahip olmalıdır. Hücrelerde akan su olması da tercih edilmektedir.

50. CPT, bir kurumda aşırı kalabalık, zayıf bir faaliyet programı ve yetersiz tuvalet/yıkama imkanını bir arada gördüğünde özellikle endişelenmektedir. Bu tür şartların bir araya gelmesi mahkumlara çok zarar verebilir.

51. Mahkumların dış dünyayla temaslarını makul düzeyde devam ettirmesi de çok önemlidir. Herşeyden önce mahkumlara aileleriyle veya yakın arkadaşlarıyla ilişkilerini devam ettirebilme imkanı verilmelidir. Buradaki temel prensip, dış dünyayla temasın desteklenmesi olmalıdır; bu tür temasın sınırlandırılması sadece kayda değer güvenlik endişeleri veya kaynak kısıtlılığı nedenlerine dayandırılabilir.

CPT bu bağlamda, ailesi uzakta yaşayan (bu nedenle düzenli ziyaret imkanı olmayan) mahkumlar için ziyaret veya telefon teması kurallarının uygulanması konusunda esnekliğe gerek olduğunun altını çizer. Örneğin bu tür mahkumların ziyaret süresini biriktirebilmesine ve/veya aileleriyle telefonla temas kurabilmek için daha iyi imkanlara sahip olmasına izin verilebilir.

52. CPT, doğal olarak kadınlar, çocuklar ve yabancılar gibi özel mahkum kategorilerinin karşılaşılabileceği özel sorunların da farkındadır.

53. Cezaevi personeli bazen şiddete başvuran mahkumları kontrol altına almak için güç kullanmak ve istisnai durumlarda fiziksel olarak kısıtlayıcı gereçler kullanmak durumunda kalabilir. Bunlar, mahkumların kötü muamele görme olasılığı açısından yüksek riskli durumlardır ve bu yüzden özel önlemler alınmasını gerektirir.

Üzerinde herhangi bir biçimde güç kullanılan mahkumlar, hemen muayene edilme ve gerekirse bir tıp doktoru tarafından tedavi edilme hakkına sahip olmalıdır. Söz konusu muayene tıp uzmanı dışındaki personelin duyamayacağı ve tercihen göremeyeceği bir biçimde yapılmalı ve yapılan muayenenin sonuçları (mahkumun konuyla ilgili ifadesi ve doktorun bulguları dahil) resmi olarak kaydedilmeli ve mahkuma isterse verilmelidir. Fiziksel olarak kısıtlayıcı gereçlerin aletlerin kullanıldığı nadir durumlarda, mahkum sürekli ve gerektiği biçimde gözlem altında tutulmalıdır. Ayrıca söz konusu gereçler mümkün olan en kısa sürede çıkarılmalıdır; bu gereçler kesinlikle ceza olarak kullanılmamalı veya kullanım süresi uzatılmamalıdır. Son olarak, mahkumlara karşı güç kullanılan bütün vakalar kaydedilmelidir.

54. Etkin şikayet ve denetim prosedürleri, cezaevlerinde kötü muameleye karşı temel önlemlerdir. Mahkumların cezaevi sisteminin içinde ve dışında, ilgili makamla gizli görüşme olasılığı dahil, başvurabilecekleri şikayet kanalları olmalıdır. CPT, her bir cezaevi kurumunda, mahkumların şikayetlerini dinleme (ve gerekirse bu konuda harekete geçme) ve kurumun tesislerini denetleme yetkisine sahip bağımsız bir makam (örneğin Denetçiler Kurulu veya denetçi hakim) tarafından düzenli aralıklara ziyaret yapılmasına özellikle önem vermektedir. Bu tür makamlar, cezaevi yönetimi ve belirli bir mahkum veya genel olarak mahkumlar arasında ortaya çıkabilecek görüş farklılıklarını azaltmak konusunda da önemli bir rol oynayabilir.

55. Ayrıca açık disiplin kurallarının resmi olarak belirlenmesi ve pratik uygulamaya geçirilmesi hem mahkumların, hem de cezaevi personelinin çıkarınadır; bu konulardaki belirsizlikler, resmi olmayan (ve kontrol edilmeyen) sistemlerin oluşma riskini içerir. Disiplin prosedürü, mahkumların işledikleri iddia edilen suçlar hakkında dinlenme hakkını ve uygulanan yaptırımlar konusunda bir üst makama temyiz başvurusunda bulunma hakkını da içermelidir.

Resmi disiplin prosedürünün yanı sıra, bir mahkumun disiplin veya güvenlikle ilgili nedenlerden dolayı (örneğin kurumda “genel düzeni” korumak amacıyla), kendi isteği dışında diğer mahkumlardan ayrı tutulduğu başka prosedürler de genellikle mevcuttur. Bu tür prosedürler için de etkin önlemler olmalıdır. Güvenlik nedeniyle aksi durum söz konusu olmadıkça¹, mahkuma yapılan uygulamanın nedeni hakkında bilgi, konuyla ilgili kendi görüşlerini ifade etme fırsatı ve uygun makam huzurunda söz konusu uygulamaya itiraz etme hakkı verilmelidir.

56. CPT, neden ne olursa olsun (disiplin nedeniyle, “tehlikeli” veya “sorun yaratan” davranış nedeniyle, adli soruşturma nedeniyle, kendi talebiyle), tek başına hücre hapsi türü şartlarda tutulan mahkumlara özellikle dikkat etmektedir.

Oran prensibine göre, mevcut durumun şartları ve ilgili kişi için çok zararlı olabilecek bir adım olan tek başına hücre hapsi türü uygulama arasında denge kurulmalıdır. Tek başına hücre hapsi, bazı şartlarda insanlık dışı ve aşağılayıcı davranış olabilir; her halükarda her türlü tek başına hücre hapsi mümkün olduğunca kısa süreli olmalıdır.

Bu tür bir uygulamanın talep üzerine yapılması durumunda, söz konusu mahkum veya mahkumun adına bir cezaevi memuru ne zaman bir tıp doktorunun çağırılmasını isterse, doktorun mahkumu muayene etmesi amacıyla gecikmeden çağırılması temel bir önlemdir. Mahkumun fiziksel ve ruhsal durumunun yanı sıra, gerekirse tecridin devamı durumunda ortaya çıkabilecek sonuçları içeren muayene bulguları, ilgili makamlara gönderilmek üzere yazılı olarak ifade edilmelidir.

57. Sorun yaratan mahkumların nakledilmesi, CPT’yi ilgilendiren bir başka uygulamadır. Bazı mahkumlar özellikle çok sorun çıkarabilir; bazen bu tür mahkumların bir başka kuruma nakledilmesi gerekebilir. Ancak bir mahkumun sürekli bir kurumdan başkasına taşınması, psikolojik ve fiziksel durumu üzerinde çok zararlı etkilere sahip olabilir. Ayrıca bu durumdaki mahkum, ailesi ve avukatıyla gerekli teması devam ettirmekte zorlanabilir. Ard arda nakillerin mahkum üzerindeki genel etkisi, bazı durumlarda insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele olabilir.

¹ Bu şart, daha sonra şöyle ifade edilmiştir: mahkuma, yapılan uygulamanın nedenleri hakkında yazılı olarak bilgi verilmelidir (belirtilen nedenler, güvenlik nedeniyle mahkuma bildirilmemesi gereken detayları içermeyebilir).